

Комисија за преглед и оцјену докторске дисертације
кандидата мр Милодрага Кошарца, дипл. инж. ел.

- Проф. др Божидар Крстајић, Електротехнички факултет, Источно Сарајево, ужа научна област: Електроенергетика - предсједник
- Проф. др Чедомир Вујовић, Електротехнички факултет, Источно Сарајево, ужа научна област: Електроенергетика – ментор и члан
- Проф. др Љубомир Герић, Факултет техничких наука, Нови Сад, ужа научна област: Електроенергетика - члан
- Проф. др Златан Стојковић, Електротехнички факултет, Београд, ужа научна област: Електроенергетика - члан
- Проф. др Лидија Коруновић, Електронски факултет, Ниш, ужа научна област: Електроенергетика - члан

Научно-наставном вијећу Електротехничког факултета у Источном Сарајеву

На основу члана 71. *Закона о високом образовању РС* (Службени гласник РС бр. 73/10, 104/11, 84/12 и 108/13), члана 57 *Статута Универзитета у Источном Сарајеву* (број: 01-С-294-Ш/11 од 6.10.2011.), Научно-наставно вијеће Електротехничког факултета, на својој 95. редовној сједници, одржаној 10.09.2015. године, донијело је Одлуку о именовању Комисије за писање извјештаја о урађеној докторској дисертацији под називом „Системске и помоћне услуге у електроенергетском систему“. На основу члана 17. *Правилника о стицању научног степена доктор наука („докторат по старом“)* Комисија подноси следећи

ИЗВЈЕШТАЈ

1. Подаци о кандидату

Основни биографски подаци

Милодраг (Перо) Кошарац рођен је 25. новембра 1966. године у Сарајеву гдје је завршио основну и средњу школу. На Електронском факултету Универзитета у Нишу 1997. године је дипломирао, а 2009. године и магистрирао, на катедри за енергетику.

Стручна биографија кандидата

Кандидат је у својој професионалној каријери обављао следеће послове:

- у Институту за електроенергетику, ИРЦЕ - Српско Сарајево

- од маја 1997.   Стручни сарадник
до јуна 1998.
- од јуна 1998.   ВД руководилац лабораторија ИРЦЕ
до септембра 1998.
- од септембра 1998.   Руководилац лабораторијског комплекса ИРЦЕ
до марта 1999.
- од марта 1999.   Помоћник директора лабораторијског комплекса ИРЦЕ
до октобра 2001.
- у Заједничком електроенергетском координационом центру, ЗЕКЦ - Сарајево
  - од октобра 2001.   Инжењер за управљање системом у реалном времену
до јула 2005.
- у Независном оператору система у БиХ, НОСБиХ - Сарајево
  - од јула 2005.   Инжењер за управљање системом у реалном времену
до марта 2006.
  - од марта 2006.   Инжењер за анализу и оптимизацију ЕЕС-а
до априла 2007.
  - од априла 2007.   Виши инжењер за оперативно планирање
до септембра 2011.
  - од септембра 2011.   Руководилац службе оперативног планирања
до децембра 2012.
  - од децембра 2012.   Члан Управе
до данас

Кандидат је, такође, био ангажован на Електротехничком факултету у Српском Сарајеву и то школске 2000/2001. године у својству сарадника у настави за предмет Електроенергетска постројења, а школске 2001/2002. године у својству лаборанта за предмет Електрични апарати.

Објављени радови

У току стручне каријере кандидат је као аутор или коаутор у часописима и зборницима са конференција од међународног и националног значаја објавио 22 рада (сви радови су из области из које је дисертација – електроенергетике):

Радови објављени у међународним часописима:

1. **Милодраг Кошарац**, Чедомир Вујовић: „*Reduction of Excessively High Voltages in Transmission System*“, *International Review of Automatic Control (I.R.E.A.CO.)*, Vol. 5 N. 3. May 2012. ISSN: 1974-6059.

Радови објављени у зборницима са националних и међународних скупова:

1. Саша Радошевић, Лазар Лукић, Милан Савић, **Милодраг Кошарац**: „Развој и атестирање домаћих отпорничких елемената електродинамичког кочионог система за електромоторни воз серије 412/416“, ЈУЖЕЛ - *The 7th INTERNATIONAL*

- SCIENTIFIC CONFERENCE OF RAILWAY EXPERTS*, стр. 288.-291, *Yugoslavia, Vrnjačka Banja, October 04.-06, 2000.*
2. **Милодраг Кошарац**, Зоран Кукобат, Недељко Матић, Неђо Трапара: „Типска испитивања растављача 420 kV, 2000 А у ИРЦЕ“, *JUKO CIGRE* - 26. саветовање, Р 13.-05, Бања Врућица, 25.-30. мај 2003. *ISBN: 86-82317-40-0.*
  3. **Милодраг Кошарац**, Лидија Коруновић, Добривоје Стојановић: „Параметри еквивалентне потрошње на 10 kV нивоу дистрибутивних мрежа“, ЕТРАН - XLVII конференција, том 1, стр. 223.-226, Чачак, 06.-10. јуна 2004. *ISBN: 86-80509-49-3.*
  4. Л. М. Коруновић. Д. П. Стојановић, **М. П. Кошарац**: „*Load Parameters in Low Distribution Networks*“ *ICEST 2004 - XXXIX INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE ON INFORMATION, COMMUNICATION AND ENERGY SYSTEMS AND TECHNOLOGIES*, pp. 19-22, June 16-19, 2004, Faculty of Technical Sciences, Bitola, Macedonia. *ISBN: 9989-786-38-0.*
  5. **Милодраг Кошарац**, Лидија Коруновић, Добривоје Стојановић: “*Equivalent Load Parameters on 0.4 kV Voltage Level*“, *REGIONAL CONFERENCE AND EXHIBITION ON ELECTRICITY DISTRIBUTION, R-6.5, Herceg Novi, Montenegro, October 5-8, 2004.* *ISBN: 86-83171-12-4.*
  6. **Милодраг Кошарац**, Небојша Митровић, Неђо Трапара: „Растерећење притиска гасова у прикључној кутији високонапонског електричног мотора 6 kV“, *JUKO CIGRE* - 27. саветовање, Р А3.-04, Златибор, 29. мај - 03. јун 2005. *ISBN: 86-82317-55-9.*
  7. **Милодраг Кошарац**: „Процес израде дневног распореда у НОС БиХ-у“, *INFOTEN* - Јахорина 2007. - Међународни научно-стручни симпозијум, Реф. Д-4, Јахорина, 28. - 30. март 2007. *ISBN: 99938-624-2-8.*
  8. **Милодраг Кошарац**: „Модул за додјелу преносних капацитета у НОС БиХ-у“, *INFOTEN* - Јахорина 2007. - Међународни научно-стручни симпозијум, Реф. Д-5, Јахорина, 28. - 30. март 2007. *ISBN: 99938-624-2-8.*
  9. **Милодраг Кошарац**, Добривоје Стојановић: „Правила за додјелу прекограничних преносних капацитета“, ЕТРАН - LI конференција, ЕЕ1.2, Херцег Нови, 04. - 08. јуна 2007. *ISBN: 978-86-80509-62-4.*
  10. **Милодраг Кошарац**, Добривоје Стојановић: „Имплементација ЕСС-а у активностима дан унапријед“, *JUKO CIGRE* - 28. саветовање, Р. Ц5.-11, Врњачка Бања, 30. септембар - 05. октобар 2007. *ISBN: 978-86-82317-63-0.*
  11. **Милодраг Кошарац**, Војислав Пантић, Милан Јововић: „Додјела преносних капацитета у НОС БиХ-у“, *JUKO CIGRE* - 28. саветовање, Р Ц5.-12, Врњачка Бања, 30. септембар - 05. октобар 2007. *ISBN: 978-86-82317-63-0.*
  12. Сенад Хацић, Хуснија Феризовић, **Милодраг Кошарац**: „Анализа догађаја у *UCTE* мрежи од 04.11.2006. године“, *BH K CIGRE* - 8. савјетовање, Р Ц2-04, Неум, 21.-25. октобар 2007.

13. **Милодраг Кошарац**, Мерим Цизић, Сенад Хаџић: „ESS – ETSO Scheduling System“, *BH K CIGRE* - 8. савјетовање, Р Ц5.-06, Неум, 21.-25. октобар 2007.
14. **Милодраг Кошарац**, Војислав Пантић, Алдин Мешановић: „Пробни период координисаних аукција у региону ЈИ Европе“, *BH K CIGRE* - 8. савјетовање, Р Ц5.-08, Неум, 21.-25. октобар 2007.
15. **Милодраг Кошарац**, Хуснија Феризовић, Алдин Мешановић: „Координисана аукција на бази концепта максималног тока“, *BH K CIGRE* - 9. савјетовање, Р Ц1.-06, Неум, 27. септембар - 01. октобар 2009.
16. **Милодраг Кошарац**, Марио Шеремет: „Примјена ESS-а у процесу израде Збирног дневног распореда“, *INFOTEH – Јахорина 2010*. - Међународни научно-стручни симпозијум, Реф. Д-2, Јахорина, 17.-19. март 2010. *ISBN: 99938-624-2-8*.
17. **Милодраг Кошарац**, Чедомир Вујовић: „Алокација прекограничних преносних капацитета у складу са прописима ЕУ“, *INFOTEH - Јахорина 2011*. - Међународни научно-стручни симпозијум, Реф. Д-1, Јахорина, 16.-18. март 2011. *ISBN: 99938-624-2-8*.
18. **Милодраг Кошарац**, Алдин Мешановић, Милан Јововић: „Обнова ЕЕС БиХ активирањем системске услуге *black start*“, *CIGRE СРБИЈА* - 30. саветовање, Р Ц2.-12, Златибор, 29. мај - 03. јун 2011. *ISBN: 978-86-82317-69-2*.
19. **Милодраг Кошарац**, Хусмин Турајлић, Срђан Ресавац: „Усаглашавање планова прекограничних размјена између сусједних оператора система“, *INFOTEH - Јахорина 2012*. - Међународни научно-стручни симпозијум, Реф. ЕНС-2-1, Јахорина, 21. - 23. март 2012. *ISBN: 99938-624-2-8*.
20. Аднан Чаршимамовић, Аднан Муџезиновић, Зијад Бајрамовић, **Милодраг Кошарац**: „Одређивање напона почетка короне на вишефазним пријеносним линијама“, *BH K CIGRE* -11. савјетовање, Р Ц4-09, Неум, 15.-19. септембар 2013..
21. **Милодраг Кошарац**, Аднан Чаршимамовић, Хусмин Турајлић, Чедомир Вујовић: „*A Practical Example of Increasing Net Transfer Capacity (NTC) by Modifying the Power System Topology*“, *IEEE ENERGYCON 2014, Dubrovnik, May 13-16*. *ISBN: 978-1-4799-2448-6*.

2. Преглед докторске дисертације

Дисертација садржи укупно 146 страница формата Б5, основног фонта *Times New Roman* 11 са проредом 1, у оквиру којих је приказано 62 слике, 14 табела и списак од 124 библиографске јединице. Дисертација се састоји од предговора, седам поглавља, литературе и шест додатака.

У првом поглављу докторске дисертације дата су уводна разматрања, гдје су дефинисани циљеви истраживања. Размотрене су методе истраживања, те је указано на значај истраживања и досадашња позната истраживања из ове области.

У другом поглављу дате су актуелне дефиниције и класификације системских и помоћних услуга у БиХ и свијету.

У трећем поглављу спроводена су истраживања системске услуге регулација фреквенције и снаге размјене и помоћних услуга које су у корелацији са њом; примарне, секундарне и терцијарне регулације. Посебна пажња током истраживања ове системске услуге посвећена је проналажењу функционалних и у пракси примјенљивих метода за обезбјеђивање прекограничног преносног капацитета за потребе прекограничне регулације.

У четвртном поглављу истраживана је системска услуга регулација напона и реактивне снаге и помоћна услуга компензација реактивне снаге. Анализирани су напонско-реактивни ресурси, а истраживања су била фокусирана на рјешавање проблема са вишком реактивне снаге и повишеним напонима у систему.

У петом поглављу истраживано је покривање губитака на преносној мрежи. При дефинисању теоријских поставки ове услуге установљено је да се трошкови за покривање губитака на преносној мрежи код већине ЕЕС, у потпуности или у највећем дијелу алоцирају само на потрошаче, те да се не узимају у обзир резултати *ITC (Inter-TSO Compensation)* механизма. Због тога су истраживања била усмјерена к добијању методе која би омогућила распојелу трошкова губитака на преносној мрежи између потрошача и произвођача пропорционално њиховом учешћу у оптерећењу мреже.

У шестом поглављу истраживана је системска услуга обнова система. Анализиране су стратегије које се могу примјенити, а сама истраживања су била усмјерена на рјешавање распада система преко нижих напонских нивоа, како би резултати могли имати практичну примјену на електроенергетски систем БиХ.

У завршном, седмом поглављу дисертације, извршена су закључна разматрања и дискутовани су резултати истраживања.

3. Значај и допринос дисертације

У докторској дисертацији су врло прегледно изложени механизми вођења и регулације ЕЕС-а, а посебно су анализиране и развијене неке од системских и помоћних услуга, прво кроз теоретска, а затим и кроз симулацијска истраживања. Симулацијска истраживања су вршена на стварним моделима електроенергетског система БиХ и његовог окружења, као типичног малог ЕЕС, тако да добијени резултати имају изузетан практичан значај за операторе система који управљају таквим малим, слабо опремљеним системима.

Значај и допринос дисертације, са становишта актуелног стања у области електроенергетике, је у развоју модела неких помоћних услуга, као и чињеница да су оне у симулацијским истраживањима потврђене. Претпоставке да се нетовањем трансакција супротног смијера и промјеном топологије преносне мреже могу

обезбиједити значајни (потребни) прекогранични преносни капацитети за потребе прекограничне регулације, као и то да у преносним мрежама постоје значајни напонско-реактивни ресурси који се могу искористити за апсорпцију вишкова реактивне снаге, па тиме и за регулацију повишених напона су, такође, потврђене. Симулацијама на ЕЕС БиХ је доказано да је исправан приступ по којем се обнова ЕЕС БиХ у случају хаварија и/или распада при примјени стратегије „одоздо-нагоре“ врши преко напонског нивоа 110 kV. При томе је уједно потврђено да је такав начин обнове концептуално прихватљив и за друге системе који су својом величином и степеном опремљености слични ЕЕС БиХ. Посебан значај и допринос дисертације огледа се у приједлогу методе за алокацију трошкова губитака на преносној мрежи која узима у обзир и резултате *ИТС* механизма, што је чини јединственом у односу на методе које се могу пронаћи у расположивој литератури.

4. Научни резултати докторске дисертације

Анализе, развој метода и истраживања спроведена у оквиру докторске дисертације у циљу потврде постављене хипотезе су у потпуности одговорили очекиваним резултатима и постављеним циљевима. Као најважнији резултати дисертације могу се сматрати:

- развој метода за пружање системских и обезбјеђивање помоћних услуга у дерегулисаној електроенергетској систему којима се повећава ефикасност рада појединачних ЕЕС, као и интерконекије у цјелини и омогућавање бољег искоришћења ресурса и тиме повећање конкурентности између давалаца помоћних услуга,
- рјешавање проблема са којима се сусрећу оператори система приликом обезбјеђивања услуге регулације фреквенције и активне снаге размјене изван властите контролне области,
- развој методе за ефикасно регулисање превисоких напона, који се често јављају у развијеним а слабо оптерћеним ЕЕС, какав је и ЕЕС БиХ,
- квалитетнија идентификација потенцијалних пружалаца помоћних услуга, чиме се онемогућавају злоупотребе у трговини истим на тржишту,
- развој методе за праведнију расподјелу трошкова који су последица губитака активне снаге на све учеснике на тржишту, што доприноси аргументима да се напусти досадашња пракса у већини ЕЕС, да губитке на преносној мрежи покривају само потрошачи,
- предлагање методе за покривање трошкова изазваних губицима активне снаге на преносној мрежи која узима у обзир и резултате *ИТС* механизма,
- развој ефикасне методологије тј. поступка за обнову снабдјевања у мањим, слабије опремљеним системима.

5. Закључак и приједлог Комисије

На основу прегледа докторске дисертације и извршене анализе доприноса у њој, може се закључити да докторска дисертација мр Милодрага Кошарца, дипл. инж. ел. представља високо квалитетан научно истраживачки рад. Дисертација садржи оригиналне теоријске и верификоване практичне доприносе системских и помоћних услуга у електроенергетским системима.

Чланови Комисије предлажу Вијећу Електротехничког факултета у Источном Сарајеву и Сенату Универзитета у Источном Сарајеву да докторску дисертацију под насловом

„СИСТЕМСКЕ И ПОМОЋНЕ УСЛУГЕ У ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКОМ СИСТЕМУ“

аутора мр Милодрага Кошарца, дипл. инж. ел. прихвати и одобри њену усмену одбрану.

Источно Сарајево, 23.10.2015. године

КОМИСИЈА:

Проф. др Божидар Крстајић, предсједник
Електротехнички факултет, Источно Сарајево

Проф. др Чедомир Вујовић, ментор и члан
Електротехнички факултет, Источно Сарајево

Проф. др Љубомир Герић, члан
Факултет техничких наука, Нови Сад

Проф. др Златан Стојковић, члан
Електротехнички факултет, Београд

Проф. др Лидија Коруновић, члан
Електронски факултет, Ниш